

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра міжнародного і європейського права

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан юридичного факультету
Віталій СЕРЬОГІН
«29» серпня 2024 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Актуальні проблеми європейського права

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти:	третій (освітньо-науковий)
галузь знань:	29 Міжнародні відносини
спеціальність:	293 Міжнародне право
освітньо-професійна програма	Міжнародне право
вид дисципліни:	вибіркова
факультет:	юридичний

2024/2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою юридичного факультету

«28» серпня 2024 року, протокол № 1

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Сироїд Тетяна Леонідівна, доктор юридичних наук,
професор, завідувач кафедри міжнародного і
європейського права

Програму схвалено на засіданні кафедри міжнародного і європейського права юридичного
факультету

Протокол від «26» серпня 2024 року № 1

Завідувач кафедри
міжнародного і європейського права

Тетяна СИРОЇД

Програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти за спеціальністю 293 Міжнародне право

Гарант освітньо-наукової програми
третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
«Міжнародне право»
доктор юридичних наук, професор

Тетяна СИРОЇД

Програму погоджено науково-методичною комісією юридичного факультету

Протокол від «28» серпня 2024 року № 1

Голова науково-методичної комісії

Ганна ЗУБЕНКО

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Актуальні проблеми європейського права» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії галузі знань 29 Міжнародні відносини, спеціальності 293 Міжнародне право.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни «Актуальні проблеми європейського права» полягає у зосередженні уваги на проблемних аспектах і актуальних питаннях Європейського права у широкому розумінні цього поняття.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

Розуміння проблемних аспектів і актуальних питань Європейського права, зокрема щодо еволюції європейського права; про зміст і сутність ролі ЄС у формуванні сучасного європейського права; щодо історії, сучасності та перспектив інституту членства у ЄС; про загальні теоретичні положення, щодо актуальних проблем правосуб'єктності та компетенції ЄС; щодо специфіки формування і реалізації внутрішньої політики ЄС; щодо стану та перспектив формування і реалізації зовнішньої політики ЄС; щодо особливостей правового становища людини і громадянина в ЄС; щодо шенгенського права і його місця у європейському правовому просторі; щодо взаємодії України та ЄС.

Набуття таких загальних компетентностей (ЗК): ЗК 1. Знання та розуміння предметної галузі, здатність сумлінно виконувати професійні обов'язки, діяти відповідно до етичних мотивів і чинних міжнародних актів та національного законодавства; ЗК 2. Здатність удосконалювати і розвивати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень, уміння набувати нові знання, використовуючи сучасні інформаційно-освітні технології; ЗК 3. Уміння мислити евристично, самостійно; здатність до гіпотетичного та інноваційного мислення, генерування нових ідей; ЗК 4. Вміння працювати з інформацією і фактичним матеріалом для вирішення проблем дослідження; формувати теоретичні та інформаційні бази наукового дослідження; ЗК 5. Уміння оперувати концептуальними знаннями щодо проведення науково-дослідницької роботи; уміння використовувати сучасні наукові методи, як теоретичні так і емпіричні, виходячи із завдань конкретного дослідження; ЗК 6. Уміння комбінувати відомі методи та способи рішення; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; аналізувати та порівнювати результати дослідження з попередніми досягненнями дослідників з обраної теми; ЗК 7. Здатність формулювати завдання та складати програму дослідження, опрацьовувати одержані результати, відтворювати їх у формі якісних наукових текстів (тези, статті, дисертаційне дослідження), які відповідають встановленим стандартам; ЗК 8. Володіння навичками ділового спілкування державною та іноземними мовами на високому професійному рівні, знання та розуміння наукової правничої і міжнародної термінології; ЗК 10. Уміння працювати у викладацькому колективі вищого навчального закладу, ефективно виконувати всі види викладацької роботи, забезпечувати студентам сприятливі умови навчання; кваліфіковане володіння педагогічними методиками та інноваційними підходами щодо форми й змісту викладання юридичних дисциплін. Та фахових компетентностей (ФК): ФК 1. Виявляти глибокі та системні теоретичні й емпіричні знання з міжнародного права та у споріднених сферах міжнародно-правового регулювання; поглиблене розуміння міжнародно-правових питань, міжнародної системи, юридичної теорії та практики (у т.ч. глибоке знання наукової міжнародно-правової літератури); ФК 2. Здатність брати участь у розробці проектів міжнародних договорів, здійснювати наукове тлумачення міжнародно-правових актів, надавати рекомендації щодо їх вдосконалення; ФК 3. Здатність кваліфіковано застосовувати міжнародно-правові акти у різних сферах професійної діяльності; ФК 4. Здатність кваліфіковано здійснювати наукові дослідження у сфері міжнародного права; викладати міжнародно-правові дисципліни на високому теоретичному та методичному рівні; ефективно здійснювати правове виховання; ФК 6.

Виявляти глибокі та системні теоретичні й емпіричні знання міжнародно-правових явищ і процесів; поглиблене розуміння міжнародно-правових проблем, системи міжнародного права, теорії та практики міжнародних відносин (у т.ч. глибоке знання наукової міжнародно-правової літератури); ФК 7. Здатність до самостійного аналізу практики застосування міжнародно-правових актів для виявлення проблем правового регулювання міжнародно-правових відносин і надання рекомендацій щодо їх вирішення; ФК 8. Здатність кваліфіковано застосовувати міжнародно-правові акти у різних сферах юридичної діяльності; у межах посадових обов'язків забезпечувати професійний захист прав і свобод людини; ФК 9. Здійснювати наукове дослідження проблем у галузі міжнародного права, визначати наукові проблеми, не розроблені або недостатньо розроблені у міжнародному праві та міждисциплінарних дослідженнях, готувати наукові тексти про проміжні та кінцеві результати досліджень, готувати та здійснювати публічну апробацію результатів досліджень; ефективно здійснювати політико-правове виховання; ФК 10. Здатність до міжнародної науково-педагогічної мобільності за міжнародно-правовим профілем.

1.3. Кількість кредитів – 4.

1.4. Загальна кількість годин – 120.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є базові відомості у сфері еволюції і формування європейського права, специфіки формування Європейського Союзу та членства у цьому наднаціональному інтеграційному утворенні, а також особливостей формування та реалізації внутрішньої і зовнішньої політик ЄС.

Програма навчальної дисципліни складається з однієї частини в якій розглядаються поняття та принципи європейського права, роль ЄС у його формуванні, загальні відомості про сутність і особливості внутрішньої і зовнішньої політики ЄС, а також про ключові відомості про взаємини ЄС з третіми країнами та їхніми громадянами.

Нормативна / За вибором студента	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	2-й
Семестр	
1-й	1-й
Лекції	
12 год.	4 год.
Практичні, семінарські заняття	
12 год.	2 год.
Лабораторні заняття	
0	0
Самостійна робота	
96 год.	114 год.
Контрольна робота	
1 шт.	1 шт.
Індивідуальні завдання	
0	
Форма контролю	
екзамен	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі повинні досягти таких програмних результатів навчання (ПРН): ПРН 1. Демонструвати системний науковий світогляд, уміння креативно мислити, формулювати висновки і розробляти рекомендації, пропонувати неординарні підходи з використанням новітніх технологій у розв'язанні поставлених завдань; ПРН 3. Узагальнювати. Критично мислити й аналізувати явища та проблеми, які вивчаються, проявляти гнучкість у прийнятті рішень на основі логічних аргументів та перевірених фактів в умовах обмеженого часу і ресурсів на засадах загальнонаукової методології; ПРН 4. Ідентифікувати наукові та практичні проблеми, готувати наукові тексти та доповіді, здійснювати публічну апробацію результатів досліджень як державною так і іноземними мовами, демонструвати усну та письмову комунікацію; ПРН 5. Знати основні юридичні школи, що склалися у відповідній сфері правових досліджень; ПРН 7. Аналізувати зарубіжний досвід правового регулювання у відповідній сфері; ПРН 9. Знати юридичну (у т.ч. судову) практику за напрямом діяльності; ПРН 10. Демонстрування прихильності просування цінності науки; проведення роботи з правової освіти, надання довідок і консультацій працівникам органів публічної влади, підприємств, установ, організацій про чинне право, а також висновків з правових питань; надання допомоги з оформлення документів правового характеру; ПРН 11. Використовувати практичний досвід прийняття виважених і обґрунтованих з точки зору правових вимог рішень як у стандартних так і в нестандартних умовах юридичної діяльності; ПРН 12. Застосовувати на постійній основі деонтологічні правила і керівні принципи наукових досліджень в галузі міжнародного права з урахуванням таких аспектів, як необхідність дотримання авторських прав, недоторканості приватного життя, професійної таємниці та належних дослідницьких практик, тощо; ПРН 13. Опрацьовувати, аналізувати і синтезувати великі обсяги даних; ПРН 17. Коректно формулювати наукову проблему та дослідницькі завдання, визначати актуальність та новизну наукової роботи; ПРН 18. Відбирати, порівнювати, спів ставляти необхідну інформацію і фактичний матеріал для підготовки і проведення дослідження відповідно до поставленої мети та визначених завдань; ПРН 22. Представляти підсумки проведеної роботи у вигляді звітів, тез і доповідей на конференціях, статей, оформлених у відповідності з існуючими вимогами; реалізовувати наукову комунікацію у письмовій та усній формах; ПРН 26. Брати участь у роботі з розробки нормативних правових актів, підготовці експертних висновків про їх юридичну обґрунтованість. Роботи в трудовому колективі, планування та розподілу часу на виконання завдань; ПРН 27. Демонстрування прихильності просуванню цінності науки; проведення роботи з правової освіти, надання довідок і консультацій працівникам органів публічної влади, підприємств, установ, організацій про чинне право, а також висновків з правових питань; надання допомоги з оформлення документів правового характеру; ПРН 28. Здійснення довідково-інформаційної роботи з правових питань із застосуванням технічних засобів, а також організації обліку чинних правових актів; ПРН 29. Впровадження інноваційних методик у навчальний процес; ПРН 31. Розробка документів офіційного листування; підготовки обґрунтованих відповідей на звернення з правових питань; ПРН 32. Формулювання і вирішення завдань, які виникають пі час науково-дослідницької і науково-педагогічної діяльності, що потребують поглиблених професійних знань.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Актуальні проблеми еволюції європейського права.

Розвиток європейської ідеї до середини ХХ століття. Передумови європейської інтеграції та її розвиток після середини ХХ століття. Співвідношення термінів «Європейське право», «Право Європейського Союзу», «Європейське міжнародне право», «Право Європейських співтовариств», «Право Європейських співтовариств і Союзу». Еволюція європейського права.

Тема 2. Роль ЄС у формуванні сучасного європейського права.

Історія виникнення та розвитку Європейського Союзу як європейської організації політичної влади нового типу. Цілі Європейського Союзу як закріплена в установчих документах Союзу система позитивних змін у суспільному житті до яких ЄС повинен прагнути у своїй діяльності. Принципи Європейського Союзу як система основоположних ідей його організації та функціонування. Цінності ЄС як моральні начала сучасної європейської та світової цивілізації, повага до яких є обов'язком Союзу в цілому і кожної його держави-учасниці зокрема: система, зміст, значення. Географія Європейського Союзу. Співвідношення права ЄС з міжнародним правом, національними системами права держав-членів та третіх країн.

Тема 3. Членство у ЄС: історія, сучасність, перспективи.

Історія формування сучасного кола держав-членів ЄС. Трансформація комплексу вимог до претендентів на членство у ЄС в історії інтеграційних процесів. Загальні вимоги до членів Європейського Союзу. Зміст критеріїв для вступу до ЄС. Процедура вступу до ЄС: проміжні і перехідні форми співпраці між ЄС та державами-кандидатами.

Проблема розширення Європейського Союзу на сучасному етапі: основні напрямки та умови. Актуальні питання виходу держав-членів зі складу ЄС: умови, порядок, наслідки.

Тема 4. Актуальні проблеми правосуб'єктності та компетенції ЄС.

Правова природа та нормативне закріплення правосуб'єктності ЄС. Компетенція Союзу, як комплексне поняття, що включає сферу відання та коло повноважень Європейського Союзу: юридична природа та особливостей формування. Порівняння способів формування компетенції «старого» та «нового» Союзу. Класифікація видів компетенції притаманної сучасному ЄС, за такими підставами як: носій компетенції, сфера застосування компетенції, форма юридичного закріплення компетенції, обсяг компетенції і т.д. Проблема конкуренції між різними видами компетенції. Принципи встановлення та реалізації компетенції на кожному з можливих рівнів та у кожному з передбачених правом Союзу напрямків.

Тема 5. Актуальні проблеми формування і реалізації внутрішньої політики ЄС.

Порядок формування внутрішньої політики ЄС. Організаційно-правові механізми реалізації внутрішньої політики ЄС. Уніфікація та гармонізація у внутрішній політиці ЄС. Основні напрямки реалізації внутрішньої політики ЄС. Внутрішня політика ЄС у сфері економічної інтеграції, праці, спільного ринку, антимонопольної діяльності, корпоративних відносин, інвестиційних відносин, транспортних відносин, охорони навколишнього середовища.

Тема 6. Проблематика сучасної взаємодії ЄС з заморськими країнами і територіями.

Співпраця ЄС із заморськими країнами і територіями, як один з основних напрямків реалізації компетенції ЄС. Правова природа заморських країн і територій, як особливої категорії контрагентів у відносинах з ЄС. Заморські країни і території ЄС в системі міжнародних відносин: система та особливості міжнародно-правового статусу.

Тема 7. Стан та перспективи формування і реалізації зовнішньої політики ЄС.

Етапи становлення сфери зовнішньої політики ЄС і її загальна характеристика. Організаційно-правовий механізм формування і реалізації зовнішньої політики ЄС. Концепція дорозумілої компетенції у формуванні зовнішньої політики ЄС. Правові основи спільної торгівельної політики ЄС. Правові основи Спільної зовнішньої політики і

політики безпеки ЄС. Правові основи взаємин Європейського Союзу з третіми країнами та міжнародними організаціями. Засади правового регулювання відносин між Європейським Союзом та Україною.

Тема 8. Особливості правового становища людини і громадянина в ЄС.

Система засад правового становища особи в ЄС. Принципи правового становища особи. Основні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в ЄС. Джерела основних прав. Загальноєвропейські стандарти прав людини. Хартія Європейського Союзу про основні права. Європейська соціальна хартія. Європейська конвенція про права людини та основоположні свободи. Механізм захисту прав людини в межах права ЄС. Громадянство ЄС.

Тема 9. Шенгенське право і його місце у європейському правовому просторі.

Історичні передумови, правові підстави та основні етапи виникнення шенгенського права. Джерела шенгенського права. Шенгенська інформаційна система. Політика в сфері контролю перетинання зовнішніх і внутрішніх кордонів Європейського Союзу. Шенгенська зона. Шенгенський кодекс про кордони. Візова політика Європейського Союзу. Шенгенська віза. Візовий кодекс. Інформаційно-організаційні основи шенгенського процесу як форми реалізації візової політики Європейського Союзу.

Тема 10. Актуальні проблеми взаємодії України та ЄС.

Історія співпраці України з ЄС. Угода про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС. Передумови та порядок укладення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Економічна частина Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Політична частина Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Проблеми та перспективи виконання Україною умов Угоди про асоціацію між Україною та ЄС на міжнародному рівні. Ефект від виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС для національного права України.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усьо- го	у тому числі					усьо- го	у тому числі				
		лек.	пр.	лаб.	інд.	с.р.		лек.	пр.	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Актуальні проблеми еволюції європейського права	12	2	2	-	-	8	12	-	-	-	-	12
Тема 2. Роль ЄС у формуванні сучасного європейського права	12	-	-	-	-	12	12	-	-	-	-	12
Тема 3. Членство у ЄС: історія, сучасність, перспективи	12	-	-	-	-	12	12	-	-	-	-	12
Тема 4. Актуальні проблеми правосуб'єктності та компетенції ЄС	12	2	2	-	-	8	12	-	-	-	-	12
Тема 5. Актуальні проблеми формування і реалізації внутрішньої політики ЄС	12	2	2	-	-	8	12	2	2	-	-	8
Тема 6. Проблематика сучасної взаємодії ЄС з	12	2	2	-	-	8	12	-	-	-	-	12

заморськими країнами і територіями												
Тема 7. Стан та перспективи формування і реалізації зовнішньої політики ЄС	12	2	2	-	-	8	12	-	-	-	-	12
Тема 8. Особливості правового становища людини і громадянина в ЄС	12	2	2	-	-	8	12	2	-	-	-	10
Тема 9. Шенгенське право і його місце у європейському правовому просторі	12	-	-	-	-	12	12	-	-	-	-	12
Тема 10. Актуальні проблеми взаємодії України та ЄС	12	-	-	-	-	12	12	-	-	-	-	12
Усього годин:	120	12	12	-	-	96	120	4	2	-	-	114

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин д./з.
1	Актуальні проблеми еволюції європейського права	2/-
2	Актуальні проблеми правосуб'єктності та компетенції ЄС	2/-
3	Актуальні проблеми формування і реалізації внутрішньої політики ЄС	2/2
4	Проблематика сучасної взаємодії ЄС з заморськими країнами і територіями	2/-
5	Стан та перспективи формування і реалізації зовнішньої політики ЄС	2/-
6	Особливості правового становища людини і громадянина в ЄС	2/-
Разом:		12/2

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин д./з.
1.	Тема 1. Актуальні проблеми еволюції європейського права. <i>Завдання:</i> ознайомитися з лекційним матеріалом; опрацювати теоретичні основи навчальної теми; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми	8/12
2.	Тема 2. Роль ЄС у формуванні сучасного європейського права. <i>Завдання:</i> ознайомитися з лекційним матеріалом; опрацювати теоретичні основи навчальної теми; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	12/12
3.	Тема 3. Членство у ЄС: історія, сучасність, перспективи. <i>Завдання:</i> ознайомитися з лекційним матеріалом; ознайомитися з ключовими міжнародними документами за темою; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	12/12
4.	Тема 4. Актуальні проблеми правосуб'єктності та компетенції ЄС. <i>Завдання:</i> ознайомитися з лекційним матеріалом; опрацювати теоретичні основи навчальної теми; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних	8/8

	термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	
5.	Тема 5. Актуальні проблеми формування і реалізації внутрішньої політики ЄС. <i>Завдання:</i> ознайомитися з лекційним матеріалом; ознайомитися з ключовими міжнародними документами за темою; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	8/8
6.	Тема 6. Проблематика сучасної взаємодії ЄС з заморськими країнами і територіями. <i>Завдання:</i> ознайомитися з лекційним матеріалом; опрацювати теоретичні основи навчальної теми; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	8/12
7.	Тема 7. Стан та перспективи формування і реалізації зовнішньої політики ЄС. <i>Завдання:</i> ознайомитися з лекційним матеріалом; опрацювати теоретичні основи навчальної теми; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	8/12
8.	Тема 8. Особливості правового становища людини і громадянина в ЄС. <i>Завдання:</i> ознайомитися з лекційним матеріалом; ознайомитися з ключовими документами за темою; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	8/10
9.	Тема 9. Шенгенське право і його місце у європейському правовому просторі. <i>Завдання:</i> ознайомитися з лекційним матеріалом; опрацювати теоретичні основи навчальної теми; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми	12/12
10.	Тема 10. Актуальні проблеми взаємодії України та ЄС. <i>Завдання:</i> ознайомитися з лекційним матеріалом; ознайомитися з ключовими міжнародними документами за темою; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	12/12
Разом:		96/114

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання розвивають можливості самостійної роботи і сприяють поглибленому вивченню теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використання знань для вирішення відповідних практичних завдань.

Види індивідуальних завдань з навчальної дисципліни (реферати, контрольні роботи, що виконуються під час аудиторних занять та самостійної роботи, курсові, дипломні роботи тощо) визначаються навчальним планом. Індивідуальні завдання полягають у підготовці реферату за визначеною, або обраною студентом за допомогою викладача, темою та інших видів робіт, які затверджуються кафедрою. Терміни видачі, виконання і захисту індивідуальних завдань визначаються програмою навчальної дисципліни.

Індивідуальні завдання виконуються особою, яка навчається, самостійно із одержанням необхідних консультацій з боку науково-педагогічного працівника. Допускаються випадки виконання робіт комплексної тематики кількома особами.

6.1. Тематики для індивідуальних науково-дослідних робіт

1. Актуальні проблеми еволюції європейського права.
2. Роль ЄС у формуванні сучасного європейського права.
3. Членство у ЄС: історія, сучасність, перспективи.
4. Актуальні проблеми правосуб'єктності та компетенції ЄС.

5. Актуальні проблеми формування і реалізації внутрішньої політики ЄС.
6. Проблематика сучасної взаємодії ЄС з заморськими країнами і територіями.
7. Стан та перспективи формування і реалізації зовнішньої політики ЄС.
8. Особливості правового становища людини і громадянина в ЄС.
9. Шенгенське право і його місце у європейському правовому просторі.
10. Актуальні проблеми взаємодії України та ЄС.

7. Методи навчання

Метод навчання – взаємопов'язана діяльність викладача та студента, спрямована на засвоєння студентами системи знань, набуття умінь і навичок, їх виховання і загальний розвиток.

Пояснювально-ілюстративний метод або інформаційно-рецептивний. Студенти одержують знання на лекції, з навчальної або методичної літератури. Студенти сприймають і осмислюють факти, оцінки, висновки й залишаються в межах репродуктивного (відтворюючого) мислення. Цей метод знаходить широке застосування для передачі великого масиву інформації.

Репродуктивний метод. Діяльність студентів носить алгоритмічний характер, тобто виконується за інструкціями, приписами, правилами в аналогічних, подібних з показаним зразком ситуаціях. Організовується діяльність студентів за кількарізним відтворенням засвоєних знань. Для цього використовуються різноманітні вправи, практичні завдання, програмований контроль, різні форми самоконтролю.

Метод проблемного викладу. Науково-педагогічний працівник (НПП) до викладу матеріалу ставить проблему, формулює пізнавальне завдання на основі різних джерел і засобів. Показує спосіб вирішення поставленого завдання. Спосіб досягнення мети – розкриття системи доказів, порівняння точок зору, різних підходів. Студенти стають свідками й учасниками наукового пошуку. Студенти не тільки сприймають, усвідомлюють і запам'ятовують готову інформацію, але й стежать за логікою доказів, за рухом думки НПП.

Частково-пошуковий, або евристичний, метод. Полягає в організації активного пошуку рішення висунутих у навчанні (або сформульованих самостійно) пізнавальних завдань. Пошук рішення відбувається під керівництвом НПП. Процес мислення здобуває продуктивний характер. Процес мислення поетапно направляється й контролюється НПП або самими студентами на основі роботи над програмами (у тому числі й комп'ютерними) і навчальними посібниками. Метод дозволяє активізувати мислення, викликати зацікавленість до пізнання на семінарах.

Дослідницький метод. Проводиться аналіз матеріалу, постановки проблем і завдань і короткого усного або письмового інструктажу студентів. Студенти самостійно вивчають літературу, джерела, виконують інші дії пошукового характеру. Завдання, які виконуються з використанням дослідницького методу, повинні містити в собі всі елементи самостійного дослідницького процесу (постановку завдання, обґрунтування, припущення, пошук відповідних джерел необхідної інформації, процес розв'язання завдання).

Дискусійні методи. Елементи дискусії (суперечки, зіткнення позицій, навмисного загострення й навіть перебільшення протиріч в обговорюваному змістовному матеріалі) можуть бути використані майже в будь-яких організаційних формах навчання, включаючи лекції.

Метод моделювання. Моделювання ситуацій під час навчального процесу – це створення таких ситуацій-моделей, де реальні об'єкти замінюються символами і взаємовідносини між учасниками діяльності складаються не природно, а організовані спеціально під керівництвом НПП, тобто штучно.

8. Методи контролю

Методи контролю – це способи діагностичної діяльності, які дозволяють здійснювати зворотний зв'язок у процесі навчання з метою отримання даних про успішність навчання та ефективність навчального процесу.

Контрольні заходи визначають відповідність рівня набутих студентами знань, умінь та навичок вимогам нормативних документів щодо вищої освіти.

Самоконтроль призначений для самооцінки здобувачами вищої освіти якості засвоєння навчального матеріалу навчальної дисципліни (розділу, теми). З цією метою у навчальних посібниках для кожної теми (розділу), а також у методичних розробках для семінарських занять передбачаються питання для самоконтролю.

Кафедральний контроль проводиться з метою оцінки рівня підготовки студентів з навчальної дисципліни на різних етапах її вивчення і здійснюється у вигляді вхідного, поточного, рубіжного та семестрового контролю.

В освітньому процесі використовуються такі види контролю результатів навчання: вхідний, поточний протягом семестру, контрольні роботи, передбачені навчальним планом, приймання індивідуальних завдань, курсових робіт, підсумковий семестровий, відстрочений контроль.

Вхідний контроль проводиться перед вивченням нового курсу з метою визначення рівня підготовки студентів з дисциплін, які забезпечують цей курс. Вхідний контроль проводиться на першому занятті на підставі завдань, що відповідають програмам попереднього навчання. Результати контролю аналізуються на кафедральних (міжкафедральних) нарадах та засіданнях методичних комісій спільно з науково-педагогічними працівниками, які проводять заняття із забезпечення дисципліни. За результатами вхідного контролю розробляються заходи з надання індивідуальної допомоги студентам, або коригування освітнього процесу.

Поточний контроль проводиться під час усіх видів аудиторних занять протягом семестру. Поточний контроль може проводитися у формі усного опитування або письмового контролю на практичних, семінарських заняттях чи лекціях, у формі колоквіуму, виступів студентів при обговоренні питань на семінарських заняттях, у формі комп'ютерного тестування тощо. Конкретні форми проведення поточного контролю та критерії оцінки рівня знань визначаються програмою навчальної дисципліни. Результати оцінювання роботи студентів мають бути доведені до відома студентів своєчасно. Формою поточного контролю є ректорські контрольні роботи. Результати оцінювання ректорських контрольних робіт можуть зараховуватися як результати виконання контрольної роботи, передбаченої навчальним планом.

Підсумковий семестровий контроль з навчальної дисципліни є обов'язковою формою оцінювання результатів навчання студента. Він проводиться у терміни, встановлені графіком навчального процесу, та в обсязі навчального матеріалу, визначеного програмою навчальної дисципліни. Семестровий контроль проводиться у формі заліку або семестрового екзамену з конкретної навчальної дисципліни. Студента допускають до семестрового контролю за умови виконання ним усіх видів робіт, передбачених навчальним планом на семестр з цієї дисципліни.

Семестровий залік – форма підсумкового контролю, що полягає в оцінюванні засвоєння студентами лекційного матеріалу, а також виконаних ними певних робіт на семінарських заняттях. Семестровий залік не передбачає обов'язкової присутності студентів за умови виконання ними всіх видів робіт, передбачених навчальним планом за семестр.

Максимальна сума балів, яку може набрати студент при складанні заліку з навчальної дисципліни, складає 40.

Оцінка підсумкового контролю виставляється за національною шкалою як сума балів, набраних здобувачем вищої освіти протягом семестру при виконанні контрольних заходів, передбачених програмою навчальної дисципліни (практики) та балів, набраних при складанні семестрового екзамену (заліку).

Максимальна сума балів, які може набрати студент при вивченні навчальної дисципліни, складає 100.

8.1. Питання, які виносяться на складання поточного та підсумкового контролю

1. Розвиток європейської ідеї до середини ХХ століття.
2. Передумови європейської інтеграції та її розвиток після середини ХХ століття.
3. Співвідношення термінів «Європейське право», «Право Європейського Союзу», «Європейське міжнародне право», «Право Європейських співтовариств», «Право Європейських співтовариств і Союзу».
4. Еволюція європейського права.
5. Історія виникнення та розвитку Європейського Союзу як європейської організації політичної влади нового типу.
6. Цілі Європейського Союзу як закріплена в установчих документах Союзу система позитивних змін у суспільному житті до яких ЄС повинен прагнути у своїй діяльності.
7. Принципи Європейського Союзу як система основоположних ідей його організації та функціонування.
8. Цінності ЄС як моральні начала сучасної європейської та світової цивілізації, повага до яких є обов'язком Союзу в цілому і кожної його держави-учасниці зокрема: система, зміст, значення.
9. Географія Європейського Союзу.
10. Співвідношення права ЄС з міжнародним правом, національними системами права держав-членів та третіх країн.
11. Історія формування сучасного кола держав-членів ЄС.
12. Трансформація комплексу вимог до претендентів на членство у ЄС в історії інтеграційних процесів.
13. Загальні вимоги до членів Європейського Союзу.
14. Зміст критеріїв для вступу до ЄС.
15. Процедура вступу до ЄС: проміжні і перехідні форми співпраці між ЄС та державами-кандидатами.
16. Проблема розширення Європейського Союзу на сучасному етапі: основні напрямки та умови.
17. Актуальні питання виходу держав-членів зі складу ЄС: умови, порядок, наслідки.
18. Правова природа та нормативне закріплення правосуб'єктності ЄС.
19. Компетенція Союзу: юридична природа та особливості формування.
20. Порівняння способів формування компетенції «старого» та «нового» Союзу.
21. Класифікація видів компетенції ЄС.
22. Проблема конкуренції між різними видами компетенції ЄС.
23. Принципи встановлення та реалізації компетенції ЄС.
24. Порядок формування внутрішньої політики ЄС.
25. Організаційно-правові механізми реалізації внутрішньої політики ЄС.
26. Уніфікація та гармонізація у внутрішній політиці ЄС.
27. Основні напрямки реалізації внутрішньої політики ЄС.
28. Внутрішня політика ЄС у сфері економічної інтеграції, праці,
29. Внутрішня політика ЄС у сфері спільного ринку,
30. Внутрішня політика ЄС у сфері антимонопольної діяльності,
31. Внутрішня політика ЄС у сфері корпоративних відносин,
32. Внутрішня політика ЄС у сфері інвестиційних відносин,
33. Внутрішня політика ЄС у сфері транспортних відносин,
34. Внутрішня політика ЄС у сфері охорони навколишнього середовища.

35. Співпраця ЄС із заморськими країнами і територіями, як один з основних напрямків реалізації компетенції ЄС.
36. Правова природа заморських країн і територій, як особливої категорії контрагентів у відносинах з ЄС.
37. Заморські країни і території ЄС в системі міжнародних відносин: система та особливості міжнародно-правового статусу.
38. Етапи становлення сфери зовнішньої політики ЄС і її загальна характеристика.
39. Організаційно-правовий механізм формування і реалізації зовнішньої політики ЄС.
40. Концепція дорозумілої компетенції у формуванні зовнішньої політики ЄС.
41. Правові основи спільної торгівельної політики ЄС.
42. Правові основи спільної зовнішньої політики і політики безпеки ЄС.
43. Правові основи взаємин Європейського Союзу з третіми країнами та міжнародними організаціями.
44. Засади правового регулювання відносин між Європейським Союзом та Україною.
45. Система засад правового становища особи в ЄС.
46. Принципи правового становища особи.
47. Основні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в ЄС.
48. Джерела основних прав.
49. Загальноєвропейські стандарти прав людини.
50. Хартія Європейського Союзу про основні права.
51. Європейська соціальна хартія.
52. Європейська конвенція про права людини та основоположні свободи.
53. Механізм захисту прав людини в межах права ЄС.
54. Громадянство ЄС.
55. Історичні передумови, правові підстави та основні етапи виникнення шенгенського права.
56. Джерела шенгенського права.
57. Шенгенська інформаційна система.
58. Політика в сфері контролю перетинання зовнішніх і внутрішніх кордонів Європейського Союзу.
59. Шенгенська зона. Шенгенський кодекс про кордони.
60. Візова політика Європейського Союзу.
61. Шенгенська віза. Візовий кодекс.
62. Інформаційно-організаційні основи шенгенського процесу як форми реалізації візової політики Європейського Союзу.
63. Історія співпраці України з ЄС.
64. Угода про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС.
65. Передумови та порядок укладення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.
66. Економічна частина Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.
67. Політична частина Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.
68. Проблеми та перспективи виконання Україною умов Угоди про асоціацію між Україною та ЄС на міжнародному рівні.
69. Ефект від виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС для національного права України.

9. Схема нарахування балів

9.1. Схема нарахування балів для студентів денної форми навчання

Загальна кількість балів – 100.

Кількість балів за екзамен – 40.

Кількість балів протягом семестру – 60:

Мінімальна сума балів для допуску до екзамену – 10.

Кількість балів за відповіді на семінарських заняттях – $\sum 40 = 40$:

Формула обчислення

$$\sum 40 = \frac{\sum 1}{\sum 2} \times 8 \text{ (вісім)}$$

Примітка:

$\sum 40$ – сума максимальної кількості балів

$\sum 1$ – сума балів, що отримав студент за відповіді на семінарських заняттях.

$\sum 2$ – кількість семінарських занять протягом семестру.

8 – коефіцієнт

Відповідь на семінарському занятті оцінюється в 0-5 балів.

Ініціативна індивідуальна робота – 20.

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання										Ініціативна індивідуальна робота	Разом	Екзамен	Сума
Теми													
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10				
5	-	-	5	5	5	5	5	-	-	20	60	40	100

T1, T2 ... – теми розділів.

Критерії оцінювання усної відповіді

Поточний контроль здійснюється, зокрема, у формі опитування та перевірки результатів виступів на семінарських та практичних заняттях в п'ятибальній шкалі оцінок.

5 балів ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом усього практичного заняття;
- дає повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами з доктринальних джерел та посиланням на чинне законодавство;

- все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються;

- правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача.

4 бали ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом практичного заняття;
- дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег;

- недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

3 бали ставиться за наступних умов:

- студент на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача;

- в цілому виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає помилки і усвідомлює їх тільки після вказівки викладача;

- відповіді на запитання дає не одразу, а тільки після деякого напруження пам'яті, при чому відповіді нечіткі;

- не в змозі без допомоги викладача вивести співвідношення з іншими проблемами дисципліни, що вивчається;

2 бали ставиться за наступних умов:

- допускає суттєві помилки або зовсім пропускає матеріал і частково виправляє ці помилки тільки після вказівки викладача;

- студент виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її;

- викладає матеріал не достатньо зв'язно і послідовно.

1 бал ставиться за наступних умов:

- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача;

- виявляє нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Критерії оцінювання екзамену

Екзамен проводиться у формі письмової роботи, що складається з 40 тестових завдань з тем, передбачених робочою програмою в рамках питань, що виносяться для складання підсумкового контролю. Кожна правильна відповідь на одне тестове завдання оцінюється в 1 бал. Максимальна кількість балів, набраних при складанні семестрового екзамену – 40.

9.2. Схема нарахування балів для студентів заочної форми навчання

Загальна кількість балів – 100.

Кількість балів за екзамен – 40.

Кількість балів протягом семестру – 60:

Мінімальна сума балів для допуску до екзамену – 10.

Кількість балів за відповіді на семінарських заняттях – $\sum 40 = 40$:

Формула обчислення

$$\sum 40 = \frac{\sum 1}{\sum 2} \times 8 \text{ (вісім)}$$

Примітка:

$\sum 40$ – сума максимальної кількості балів

$\sum 1$ – сума балів, що отримав студент за відповіді на семінарських заняттях.

$\sum 2$ – кількість семінарських занять протягом семестру.

8 – коефіцієнт

Відповідь на семінарському занятті оцінюється в 0-5 балів.

Ініціативна індивідуальна робота – 10.

Контрольна робота – 10.

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання										Контрольна робота	Ініціативна індивідуальна робота	Разом	Екзамен	Сума
Теми														
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10					
-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	10	10	60	40	100

T1, T2 ... – теми розділів.

Критерії оцінювання усної відповіді

Поточний контроль здійснюється, зокрема, у формі опитування та перевірки результатів виступів на семінарських та практичних заняттях в п'ятибальній шкалі оцінок.

5 балів ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом усього практичного заняття;

- дає повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами з доктринальних джерел та посиланням на чинне законодавство;

- все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються;

- правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача.

4 бали ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом практичного заняття;

- дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег;

- недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

3 бали ставиться за наступних умов:

- студент на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача;

- в цілому виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає помилки і усвідомлює їх тільки після вказівки викладача;

- відповіді на запитання дає не одразу, а тільки після деякого напруження пам'яті, при чому відповіді нечіткі;

- не в змозі без допомоги викладача вивести співвідношення з іншими проблемами дисципліни, що вивчається;

2 бали ставиться за наступних умов:

- допускає суттєві помилки або зовсім пропускає матеріал і частково виправляє ці помилки тільки після вказівки викладача;

- студент виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її;

- викладає матеріал не достатньо зв'язно і послідовно.

1 бал ставиться за наступних умов:

- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача;

- виявляє нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Критерії оцінювання контрольної роботи

Контрольна робота виконується у письмовій формі. Контрольна робота складається з 10 тестових завдань з тем, передбачених робочою програмою в рамках питань, що виносяться для складання поточного контролю. Кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал. Максимальна кількість балів, набраних при написанні контрольної роботи – 10.

Критерії оцінювання екзамену

Екзамен проводиться у формі письмової роботи, що складається з 40 тестових завдань з тем, передбачених робочою програмою в рамках питань, що виносяться для складання підсумкового контролю. Кожна правильна відповідь на одне тестове завдання оцінюється в 1 бал. Максимальна кількість балів, набраних при складанні семестрового екзамену – 40.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	За чотирирівневою шкалою оцінювання	За дворівневою шкалою оцінювання
90-100	відмінно	зараховано
70-89	добре	зараховано
50-69	задовільно	зараховано

1-49	незадовільно	незараховано
------	--------------	--------------

10. Рекомендована література

Основна:

1. Аббакумова Д. В. Щодо контрольних механізмів захисту прав людини в межах Ради Європи. Актуальні проблеми сучасного міжнародного права: зб. наук. ст. за матеріалами I Харк. міжнар. прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М. В. Яновського і В. С. Семенова (м. Харків, 27 листоп. 2015 р.) : у 2 ч. Харків : Право, 2015. Ч. 1. С. 248–256.
2. Актуальні проблеми європейської інтеграції та євроатлантичного співробітництва України : матеріали регіон. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 19 трав. 2011 р.) / за заг. ред. Л. Л. Прокопенка. Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2011. 384 с.
3. Аракелян М. Р., Василенко Н. Д. Курс лекцій по праву Європейського Союзу: учеб. пособие. Одесса: Юридическая литература, 2008. 224 с.
4. Бортник Н. Гармонізація законодавства України і європейського союзу про адміністративну відповідальність у сфері трудової міграції. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки, 2017. № 861. С. 232–240.
5. Валюх А. М. Адаптація законодавства щодо формування державної стратегії розвитку природного капіталу України відповідно до вимог Європейського Союзу. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 5. С. 67–72.
6. Вишняков О. К. Право Європейського Союзу: підручник. О.: Фенікс, 2013. 883 с.
7. Гнатовський М.М. Становлення і тенденції розвитку європейського правового простору. Автореф. 12.00.11. Київський націон. університет. К., 2002. 22 с.
8. Дахно І. І. Право Європейського Союзу: навч. посібник. Київ: Центр учб. літ., 2018. 415 с.
9. Дахно І. І., Алієва-Барановська В. М. Право Європейського Союзу : навч. посібник. К. : ЦУЛ, 2017. 416 с.
10. Дешко Л., Доллінер П. До питання про компетенцію Європейського Союзу у сфері захисту прав людини. Підприємство, господарство і право. 2007. № 7. С. 104–107.
11. Добрянський С. Юридичне гарантування дотримання прав людини інституціями Європейського Союзу: перспективи удосконалення. Право України. 2015. № 2. С. 151–163.
12. Довгань Г. Межі дії принципу верховенства права ЄС щодо конституції: Acquis Constitutionnel Конституційного Трибуналу Польщі. Проблеми законності. 2017. № 138. С. 202–209.
13. Довгий В. А. Громадянство Європейського Союзу як особливий правовий феномен. Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики : зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф. (м. Харків, 24.05.2016 р. Харків, 2016. С. 334–338. 149
14. Дюк-Кван Нгуєн, Штефания Зуммерматтер. Миграция и беженцы в Европе: цифры и факты. Новости Швейцарии. URL: http://www.swissinfo.ch/rus/интерактив_миграция-и-беженцы-в-европе--цифры-и-факты/41557352.
15. Європейська інтеграція : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. та слухачів магістерської підготовки за напрямом «Державне управління» / кол. авт. ; за заг. ред. проф. І. А. Грицяка та Д. І. Дзвінчука. Івано Франківськ : Місто НВ. 2013. 464 с.
16. Європейське право. Право Європейського Союзу: підручник : у 1 кн. / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. І. Муравйова. Київ : Ін Юре, 2015. 346 с.
17. Завгородня В. М. Поняття європейського та адміністративного простору та концептуалізація його стандартів у первинному праві Європейського Союзу. Правовий вісник Української академії банківської справи. 2015. № 1. С. 91–95.
18. Інституційне право Європейського Союзу. навч. посібник / В. І. Муравйов, О. М. Шпакович, О. М. Лисенко, О. В. Святун. Київ: Ін Юре, 2015. 312 с.

19. Комарова Т. В., Трагнюк О. Я., Яковюк І. В. Право Європейського Союзу (в питаннях і відповідях): навч.-довід. посібник / за заг. ред. І. В. Яковюка. Харків : Право, 2019. 178 с.
20. Копійка В.В. Розширення Європейського Союзу. Теорія і практика інтеграційного процесу. К. ВПЦ „Київський університет”, 2002. 253 с.
21. Кулабухова А. В. Інститут громадянства Європейського Союзу (загальнотеоретичне дослідження) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2016. 213 с.
22. Кулабухова А. В. Каталог прав громадян Європейського Союзу. Право та інновації. 2016. № 1. С. 270–275.
23. Лата І. М. Місце та значення практики Європейського Союзу з прав людини в сучасному адміністративному судочинстві України. Часопис Київського університету права. 2015. № 3. С. 394–398.
24. Міжнародне публічне право : підручник. Т.Л. Сироїд. Одеса : Фенікс, 2018. 744 с.
25. Муравйов В. І. Право Європейського Союзу: підручник. К. : Юрінком Інтер, 2011. 704 с.
26. Муравйов В. І., Шпакович О. М., Лисенко О. М., Святун О. В. Інституційне право Європейського Союзу. Київ : Ін Юре, 2015. 312 с.
27. Петров Р. А. Право Європейського Союзу : навч. посібник. 3-тє вид. Київ : Істина, 2010. 376 с.
28. Пістракевич О. В. Загальна характеристика інституцій ЄС. Основні інституції Європейського Союзу. Європейська інтеграція: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів та слухачів магістерської підготовки за напрямом «Державне управління» / кол. авт.; за заг. ред. проф. І. А. Грицяка та Д. І. Дзвінчука. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. 213 с.
29. Посельський В. Європейський Союз: інституційні основи європейської інтеграції. К.: Смолоскип, 2002. 168 с.
30. Право Європейського Союзу : підручник / за ред. Р. А. Петрова. Вид. сьоме, змінене і доповнене. Київ : Вид-о «Істина», 2017. 236 с.
31. Право Європейського Союзу: підручник / за ред. В. І. Муравйова. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 312 с.
32. Право Європейського Союзу: підручник / за ред. О. К. Вишнякова. Одеса: Фенікс, 2013. 883 с.
33. Право Європейського Союзу: нормат. матеріали / упоряд.: І. В. Яковюк, Т. М. Анакіна, Т. В. Комарова, О. Я. Трагнюк; за ред. І. В. Яковюка. Харків : Право, 2019. 500 с.
34. Регулювання сфери фінансових послуг у праві Європейського Союзу та перспективи адаптації законодавства України / За наук. ред. канд. юридичних наук С. Шевчука. Харків.: Консул, 2002. 912 с.
35. Сердюк О. В., Трагнюк О. Я., Яковюк І. В. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (в питаннях і відповідях) : навч.- довід. посібник / за заг. ред. І. В. Яковюка. Харків : Право, 2019. 124 с.
36. Смирнова К. Екстериторіальна дія права Європейського Союзу: досвід для України. Право України. 2014. № 4. С. 153–160.
37. Сорон Жан Люк Курс з європейських інституцій: європейська головоломка : підручник. К.: Інститут міжнародних відносин, 2001. 444 с.
38. Сироїд Т.Л. Міжнародні стандарти в галузі забезпечення права на здоров'я та практика їхнього застосування: навч. посіб. Харків : Право, 2021. 166 с.
39. Сироїд Т.Л., Фоміна Л.О. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини: посібник для підготовки до зовн. незалеж. оцінювання / за заг. ред. Т.Л. Сироїд. 5-те вид., перероблене і доповнене. Харків: Право. 2023. 474 с.
40. Тимченко Л., Кононенко В. Вплив Суду ЄС на розвиток права Європейського Союзу. Європейське право: науково-практичний фаховий журнал (додаток до юридичного

журналу «Право України»). 2012. № 1. С. 189–196. Установчі договори Європейського Союзу (консолідовані версії) / пер. Державного департаменту з питань адаптації законодавства; за заг. ред. О. Зеркаль. Київ : Ніка-Прінт, 2010. 416 с.

41. Шевчук С.В. Ніщський договір і розширення ЄС. К.: Логос, 2001. 195 с.

42. Яворська І. Правотворча функція Суду Європейських Співтовариств. Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2008. Вип. 25. С. 207–211.

43. Янковський С. А. Інститут громадянства Європейського Союзу та тенденції його розвитку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.11. К., 2014. 20 с.

44. Political and Legal Perspectives of the EU Eastern Partnership Policy / Tallinn Law School, Tallinn University of Technology; ed. by Kerikmäe Tanel, Chochia Archil. Springer. 2016.

URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12986/1/Tanel_Kerikmae_Chochia_Political_Legal_Perspectives_2016.pdf

Додаткова:

1. Вахудова М.-А. Нерозділена Європа. Демократія, важелі впливу та інтеграція після комунізму. К.: Втдав. Дім „Києво-Могилянська академія”, 2009. 379 с.

2. Варнавська К.А. Організаційно-правовий механізм захисту правозахисників на міжнародному регіональному рівні. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Право. 2020. № 30. С. 156-163.

3. Гавриленко О.А. Міжнародно-правове та внутрішньодержавне регулювання торговельної діяльності в Європі у XII – XIV ст. Актуальні проблеми правознавства. 2017. Вип. 4 (12). С. 61–67.

4. Гавриленко О.А. Генеза консульських установ держав Європи у стародавній час та добу середньовіччя. Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». № 7. 2018. С. 16–20. Дайнен Д. Дедалі міцніший союз. Курс європейської інтеграції: Пер. з англ. К.: К.І.С., 2006. 696 с.

5. Гавриленко О.А. Статут Будви – маловідома пам'ятка міського права середньовічної Європи. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. № 3. С. 9-15.

6. Гавриленко О.А. Статут Котора – пам'ятка середньовічного міського права на теренах Чорногорії. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2022. Вип. 72. Ч. 1. С. 18-23.

7. Гавриленко О.А. Становлення основ кримінального права в середньовічній Кафі та Будві: порівняльно-правове дослідження. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2022. Вип. 73. Ч. 1. С. 7-12.

8. Європейський союз: основи політики, інституційного устрою та права: Навчальний посібник / пер. з німец. К.: Заповіт, 2001. 368 с.

9. Копійка В.В., Шинкаренко Т.І. Європейський Союз: заснування і етапи становлення: навч. посібник. К.: Видавничий Дім „Ін Юре”, 2001. 448 с.

10. Маланчук П. Вступ до міжнародного права за Ейкхерстом / П. Маланчук: пер. з англ. Х.: Консум, 2000. 592 с.

11. Міжнародне право в документах / за ред. М.В. Буроменського. 2-е вид., виправл. і доповн. Х.: Мачулін, 2006. 408 с.

12. Міжнародне право: навч. посіб. / за ред. М.В. Буроменського. К.: Юрінком Інтер, 2005. 336 с.

13. Міжнародне право : словник-довідник / за заг. ред. Т. Л. Сироїд. Х.: Вид-во «Юрайт», 2014. 408 с.

14. Нуруллаєв І.С.О. Міжнародно-правове співробітництво в системі Ради Європи у боротьбі з корупцією. К.: Алерта, 2009. 160 с.

15. Основи права Європейського Союзу: підручник / за заг. ред. Т. Л. Сироїд [координатор проекту А. О. Червяцова]; Харків. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна. Харків : Право, 2018. 456 с.

16. Основи права Європейського Союзу: підручник / [Л.І. Адашис, Т.М. Анакіна, С.В. Вихрист та ін.]; за заг. ред. Т. Л. Сироїд; Харків. Нац. ун-т імені В.Н. Каразіна. Вид. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2020. 590 с.
17. Передерій О.С. Дмітрів В.М. Інститут антикризового управління у світлі двостороннього співробітництва України та Європейського Союзу. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Право. 2016. № 21. С. 28–31.
18. Передерій О.С. Взаємодія України і Європейського поліцейського офісу в контексті реалізації спільної з Європейським Союзом політики безпеки. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Право. 2017. № 24. С. 32–34.
19. Передерій О. С. Право Європейського Союзу як чинник трансформації правових систем держав Європи: теоретико-правові аспекти Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Право. 2018. № 26. С. 29–33.
20. Світова та європейська інтеграція: Навчальний посібник / За заг. ред. Я.Й.Малика. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005.
21. Сироїд Т.Л., Гавриленко О.А. Внесок Ради Європи у забезпечення інформаційної безпеки та протидію кіберзлочинності. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2020. Серія Право. Випуск 61. Том 2. С. 149-154.
22. Сироїд Т.Л. Забезпечення європейської інформаційної безпеки. Право і безпека в контексті європейської та євроантлантичної інтеграції: зб. ст. та тез наук. повід. За матеріалами дискус. панелі II Харків. Міжнарод. юрид. форуму, м. Харків, 28 вересня 2018. /редкол. Ю.Г. Барабаш, Т.М. Анакіна, Д.В. Абакумова. Харків: Право, 2018. 190 с. С. 5-133.
23. Сироїд Т.Л. Правова основа політики Європейського Союзу в галузі безпеки: від витоків до сучасності. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. № 3. 2019. С. 54-60.
24. Сироїд Т.Л. Правове регулювання права на здоров'я в межах Ради Європи. Юридичний науковий електронний журнал. №7/2020. С. 413-417
25. Сироїд Т.Л., Фоміна Л.О. Організаційно-правовий механізм захисту прав людини Європейського Союзу / Challenges and prospects for the development of legal systems in Ukraine and EU countries: comparative analysis: Collective monograph. Riga : Izdevniecība "Baltija Publishing", 2019. Volume 2. 304 p. (p. 129-144).
26. Сироїд Т., Фоміна Л. Правова основа Європейського Союзу щодо захисту правозахисників. Ампаро Спецвипуск, присвячений євроінтеграційній тематиці. 2022. Том 2 С. 94-101.
27. Татам А. Право Європейського Союзу: підручник. К.: Абрис, 1998. 258 с.
28. Тітов Є.Б. Відповідальність представників держав-членів та персоналу на прикладі деяких інституцій Європейського Союзу. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «Право». Вип. 29. 2020. С. 341-347.
29. Шамраєва В.М. Політика безпеки та оборони ЄС: еволюція формування. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «Право». Вип. 29. 2020. С. 369-378.
30. Шульга А. М., Передерій О. С. Особливості нормативно-правового забезпечення трансформації правової системи України в умовах асоціативного партнерства з Європейським Союзом. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Право. 2018. № 25. С. 152–154.
31. Kryshchanovych, M., Akimova, L., Shamrayeva, V., Karpa, M., Akimov, O. (2022). Problems of European integration in the construction of EU security policy in the context of counter-terrorism. *International Journal of Safety and Security Engineering*, Vol. 12, No. 4, pp. 501-506. (внесений до Web of Science та Scopus)
32. Syroid T.L., Fomina L.O. European social policy: from origins to the present. *Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*. 2021. Special Issue № 1. P. 8-17.

33. Tatiana Syroid Sanctions in International Criminal Law. Ukraine in the system of modern international legal order and European integration: problems of doctrine and practice in the context of modern humanitarian challenges: collective monograph / edited by authors. Chernivtsi, Ukraine: Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, 2022. P. 37-70. 644 p. ISBN 978-966-423-734-2.

34. Tetiana Syroid, Oleksandr Havrylenko, Lina Fomina, Alona Shevchenko Legal framework for the OSCE activities in ensuring the comprehensive security at the European level. Theoretical and practical research in law: collective monograph / Belkin L., Iurynets J., Sopilko I., Belkin M. etc. International Science Group. Boston: Primedia eLaunch, 2021. 220 p. P. 171-194.

35. Tetiana L. Syroid, Tetiana Ye. Kaganovska, Valentina M. Shamraieva, Olexander S. Perederii, Ievgen B. Titov, Larysa D. Varunts The Personal Data Protection Mechanism in the European Union. International journal of computer science and network Security. Vol. 21 No. 5 pp. 113-120 URL: https://mjl.clarivate.com:/search-results?issn=1738-7906&hide_exact_match_fl=true& (Web of Science).

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй URL: <http://www.un.org/>
2. Офіційний сайт Ради Європи URL: <http://hub.coe.int/ru/>
3. Офіційний сайт Європейського суду з прав людини URL: <http://www.echr.coe.int/echr/>
4. Офіційний сайт Організації з безпеки і співробітництва в Європі URL: <http://www.osce.org/>
5. Офіційний сайт Європейського Союзу URL: <http://europa.eu/>
6. Офіційний сайт Представництва Європейського Союзу в Україні URL: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/index_uk.htm
7. Офіційний сайт Асоціації Європейських досліджень URL: www.aes.org.ru